EUROOPA KOMISJON

Brüssel 9.2.2010
KOM(2010)47 lõplik

KOMISJONI ARUANNE NÕUKOGULE JA EUROOPA PARLAMENDILE

nõukogu direktiivi 91/676/EMÜ (veekogude kaitsmise kohta põllumajandusest lähtuva nitraadireostuse eest) rakendamise kohta liikmesriikide 2004.–2007. aasta aruannete põhjal

SEK(2010)118

KOMISJONI ARUANNE NÕUKOGULE JA EUROOPA PARLAMENDILE

nõukogu direktiivi 91/676/EMÜ (veekogude kaitsmise kohta põllumajandusest lähtuva nitraadireostuse eest) rakendamise kohta liikmesriikide 2004.–2007. aasta aruannete põhjal

1. SISSEJUHATUS

Nõukogu direktiivi 91/676/EMÜ (edaspidi „nitraadidirektiiv") eesmärk on kaitsta veekogusid põllumajandusest lähtuvate nitraatide tõttu tekkiva reostuse eest mitme liikmesriikidele kohustusliku meetme abil: veeseire (nitraadisisalduse ja troofilise seisundi jälgimiseks), reostunud või reostumisohtu sattunud veekogude kindlaksmääramine, tundlike alade (alad, kust määratud veekogud saavad oma vee) määramine, hea põllumajandustava eeskirjade ja tegevusprogrammide (nitraadireostuse vältimise ja vähendamise meetmete kogum) koostamine ning tundlike alade ja tegevusprogrammide läbivaatamine vähemalt iga nelja aasta järel.

Nitraadidirektiivi artikli 10 kohaselt peavad liikmesriigid esitama komisjonile pärast kõnealuse direktiivi teatavakstegemist iga nelja aasta järel aruande. Aruanne peaks sisaldama teavet hea põllumajandustava eeskirjade, kindlaksmääratud tundlike alade ja veeseire tulemuste kohta ning kokkuvõtet nitraaditundlike aladega seotud tegevusprogrammide asjakohastest aspektidest.

Käesoleva aruande eesmärk on teavitada Euroopa Parlamenti ja nõukogu nitraadidirektiivi rakendamise hetkeseisust vastavalt kõnealuse direktiivi artiklile 11. Aruanne on koostatud liikmesriikide poolt ajavahemiku 2004–2007 kohta esitatud andmete põhjal ning sellele on lisatud komisjoni talituste töödokumendis **(**SEC(2010)118**)** esitatud koondkaardid põllumajandusest lähtuva toitainekoormuse, vee kvaliteedi ja kindlaksmääratud nitraaditundlike alade kohta. Esimest korda on aruande esitanud kõik 27 liikmesriiki[1]. Seepärast käsitletakse aruandes peamiselt EL 27 riike, kuid esitatud on ka võrdlus kolmanda aruandlusperioodi andmetega EL 15 riikides ja mõnes uues liikmesriigis. Kõikide uute liikmesriikide andmeid ei saa võrrelda eelmise aruandlusperioodi omadega, kuna paljud neist esitasid seekord oma esimese aruande[2]. Aruanded esitati ajavahemikul 2008–2009. Mitu liikmesriiki esitas 2009. aastal lisateavet peamiselt vee kvaliteedinäitajate kohta.

2. PÕLLUMAJANDUSEST LÄHTUVA KOORMUSE ARENG PÄRAST VIIMAST ARUANDLUSPERIOODI

Mineraalse lämmastikväetise kasutamine, mis hakkas 1990. aastate alguses järk-järgult vähenema, stabiliseerus EL 15 riikides aastatel 2004–2007. EL 27 tasandil näitab lämmastiku kasutus väikest kasvutendentsi[3]. Võrreldes eelmise aruandlusperioodiga püsis aastas kasutatud mineraalse lämmastikväetise üldkogus

---

1 Sh Rumeenia ja Bulgaaria, kuigi see ei ole neile veel kohustuslik. Bulgaaria lisas ka vee kvaliteedinäitajad ajavahemiku 2000–2003 kohta.

2 Küpros, Tšehhi Vabariik, Eesti ja Ungari esitasid 2004. aastal andmed ajavahemiku 2000–2003 kohta.

3 Vt komisjoni talituste töödokumendi joonised 1A ja 1B.

EL 15 riikides samal tasemel (ligikaudu 9 miljonit tonni),[4] samas kui EL 27 riikides suurenes see 6 % (11,4 miljonilt tonnilt 12,1 miljoni tonnini).

Võrreldes eelmise aruandlusperioodiga vähenes mineraalsete fosforväetiste kasutus EL 15 riikides 9 % ja EL 27 riikides üksnes 1 %[4].

Ajavahemikul 2004–2007 stabiliseerus loomade arvu vähenemistendents, mida oli täheldatud eelmisel aruandlusperioodil. Aastate 2003 ja 2007 võrdlusest[5] selgub, et EL 15-s vähenes sigade ja kodulindude (v.a munakanade) arv, kuid samas suurenes veidi kitsede, lammaste ja veiste arv. Lüpsiloomade arv suurenes EL 15 riikides 7,6 %. Samasuguseid arengusuundi on täheldatud EL 27-s, kuigi kodulindude (v.a munakanade) arv vähenes andmete kohaselt drastilisemalt.

Loomakasvatusest tuleneva lämmastiku kogus, mida igal aastal põllumajanduslikule maale laotati, vähenes ajavahemikul 2003–2007 EL 27 riikides 9,4 miljonilt tonnilt 9,1 miljoni tonnini ja EL 15 riikides 7,9 miljonilt tonnilt 7,6 miljoni tonnini. Põllumajanduse tekitatud koormus erineb liikmesriigiti oluliselt[6]. Suure toitainekoormusega alad on muu hulgas Madalmaad, Belgia Flandria piirkond ja Prantsusmaa Bretagne'i piirkond. Ida-Euroopa liikmesriikides on koormus üldiselt väiksem tänu väetiste vähesemale kasutusele ja madalamale loomkoormusele.

Paljudes liikmesriikides väheneb põllumajandusest lähtuv lämmastikukoormus pinnaveele. Põllumajanduse suhteline osatähtsus on siiski endiselt suur. Enamikus liikmesriikides pärineb põllumajandusest 50 % pinnavette sattunud lämmastiku üldkogusest. Suures osas Euroopas on hajureostusallikatest pärit lämmastikukoormuse osakaal vesikondades endiselt suur[7].

3. VEE KVALITEET, SEISUND JA SUUNDUMUSED

Seirevõrgud

Vee kvaliteedi hindamiseks on vaja veekogude piisavat seiret ning see eeldab kogu territooriumi põhja-, pinna- ja merevett hõlmavat seirevõrku. Mitmes liikmesriigis kaasatakse vee raamdirektiivi[8] kohaselt loodud seirevõrkudesse ka nitraatide seire. Käsitletaval aruandlusperioodil olid 10 liikmesriigi seirejaamadest 50 % samad nii nitraadidirektiivi kui ka vee raamdirektiivi raames loodud andmebaasides.

EL 27 riikides on kokku 31 000 põhjavee ja 27 000 pinnavee proovivõtukohta. EL 12 riikides on EL 15 riikidest oluliselt vähem proovivõtukohti – 7 000 põhjavee ja 5 000 pinnavee jaoks. Võrreldes eelmise aruandlusperioodiga suurenes EL 15 riikides põhjavee proovivõtukohtade arv 20 000-lt 24 000-ni ja pinnavee proovivõtukohtade arv jäi samaks (22 000). Nii eelmisel kui ka käsitletaval aruandlusperioodil kasutatud proovivõtukohti (mis võimaldab arvutusi suundumuste väljaselgitamiseks) oli kokku 18 000 põhjavee ja 14 000 pinnavee jaoks.

---

4 OECD 2003.–2007. aasta statistikaandmete põhjal. Kõnealuses andmebaasis puuduvad andmed Belgia ja Iirimaa kohta, viimane esitas andmed ise.

5 Vt komisjoni talituste töödokumendi tabel 3.

6 Vt komisjoni talituste töödokumendi kaardid 1–6.

7 Vt komisjoni talituste töödokumendi kaart 7.

8 Direktiiv 2000/60/EÜ.

Põhjavee proovivõtukohtade keskmine tihedus on 13,7 1 000 km^2 kohta. Kõige tihedamalt on proovivõtukohti Belgias, Maltal ja Taanis (vastavalt 99, 44 ja 34 1 000 km^2 kohta) ning kõige hõredamalt Soomes, Rootsis ja Leedus (vastavalt 0,2, 0,4 ja 0,8 1 000 km^2 kohta). Enamik liikmesriikidest esitas põhjavee seireandmed eri sügavuste kohta (alates 0–5 kuni üle 30 m). Mõni liikmesriik esitas andmed seiresageduse kohta, mis ulatub ühest (Madalmaad) kuni nelja (Belgia, Prantsusmaa, Sloveenia ja Slovakkia) korrani aastas.

Mageda pinnavee proovivõtukohtade keskmine tihedus on 7,4 maismaapinna 1 000 km^2 kohta. Kõige tihedamalt on proovivõtukohti Maltal, Belgias ja Ühendkuningriigis (vastavalt 114, 29 ja 36 1 000 km^2 kohta) ning kõige hõredamalt Soomes (0,5 1 000 km^2 kohta). Enamikus mereakvatooriumiga liikmesriikides on olemas ka merevee seirekohad. Pinnavee seiresagedus ulatub keskmiselt 7,4 korrast aastas Rumeenias kuni 26 korrani aastas mõnes Saksamaa ja Sloveenia seirekohas.

Liikmesriigid esitasid veekvaliteedi geograafilised võrdlusandmed, mille põhjal saab koostada vee kvaliteeti käsitlevad koondkaardid[9] nitraadireostuse ja vee troofilise seisundi kohta.

Põhjavesi

Ajavahemikul 2004–2007 oli 15 %-s EL 27 riikide seirejaamades keskmine nitraadisisaldus üle 50 mg liitri kohta,[10] 6 % jäid vahemikku 40–50 mg liitri kohta ja 13 % olid vahemikus 25–40 mg liitri kohta. Ligikaudu 66 %-s põhjaveejaamades oli nitraadisisaldus alla 25 mg liitri kohta. EL 15 riikides on kõnealused näitajad järgmised: 17 % üle 50 mg liitri kohta, 6 % vahemikus 40–50 mg liitri kohta, 15 % vahemikus 25–40 mg liitri kohta ja 62 % alla 25 mg liitri kohta[11]. Suure nitraadisisaldusega (üle 40 mg liitri kohta) alad on mõningad Eesti piirkonnad, Madalmaade kaguosa, Belgia Flandria piirkond, Kesk-Inglismaa, mitu Prantsusmaa piirkonda, Itaalia põhjaosa, Hispaania kirdeosa, Slovakkia kaguosa, Rumeenia lõunaosa, Malta ja Küpros. Ka paljudes Vahemere rannikul asuvates seirejaamades on täheldatud suhteliselt suuri väärtusi.

Põhjavee kvaliteedi suundumused

Enamik eelmisel aruandlusperioodil andmeid esitanud liikmesriikidest, sh mõned uued liikmesriigid (Bulgaaria, Küpros, Eesti ja Ungari[12]), võrdlesid käsitletava perioodi andmeid eelmise omadega. Rootsi ei esitanud teavet suundumuste kohta, kuna peaaegu kogu sealse põhjavee nitraadisisaldus on alla 25 mg liitri kohta ja kuna käsitletaval aruandlusperioodil hinnati väiksemal arvul seirekohti. Suundumusi ei olnud võimalik kindlaks määrata Kreekas andmete puudumise tõttu ning Poolas, Leedus, Lätis, Maltal, Rumeenias, Sloveenias ja Slovakkias, kuna nad esitasid aruanded esimest korda.

---

9 Vt komisjoni talituste töödokumendi kaardid 8–15.

10 50 mg NO_3/l on nitraadidirektiivis sätestatud künnisväärtus.

11 Vt komisjoni talituste töödokumendi joonis 2.

12 Tšehhi Vabariik ei esitanud ajavahemiku 2000–2003 aruandes vee kvaliteeti käsitlevaid andmeid, mistõttu ei olnud võimalik suundumusi analüüsida.

Võrdlusest eelmise aruandlusperioodi andmetega[13] selgub, et EL 15 riikides[14] võib peamiselt täheldada nitraadisisalduse samal tasemel püsimist ja vähenemist (66 %-s seirejaamadest, millest 30 % näitasid vähenemistendentsi). Siiski näitas 34 % seirejaamadest endiselt suurenemistendentsi. Andmeid eelmise aruandlusperioodi omadega võrrelnud uutes liikmesriikides (Bulgaaria, Küpros, Eesti ja Ungari) näitas 80 % seirejaamadest püsivat, 11 % vähenemis- ning 9 % suurenemistendentsi. Liikmesriigid, kus üle 30 % seirejaamadest näitas suurenemistendentsi, olid Belgia, Prantsusmaa, Hispaania, Portugal, Saksamaa, Iirimaa, Itaalia ja Ühendkuningriik. Kõnealustes liikmesriikides (v.a Iirimaa) on aga sama palju või isegi rohkem seirejaamu, kus põhjavee kvaliteet on paranenud. Suundumuste analüüs vee kvaliteediklasside kaupa[15] näitab, et nende seirekohtade osakaal, kus nitraadisisaldus ületab 50 mg liitri kohta, suurenes endiselt mitmes liikmesriigis, sh Belgias, Taanis, Kreekas, Hispaanias, Prantsusmaal, Iirimaal, Itaalias, Madalmaades ja Ühendkuningriigis. Austrias, Saksamaal, Soomes, Luksemburgis ja Portugalis vähenes selliste seirekohtade osakaal, kus nitraadisisaldus ületab 50 mg liitri kohta. Andmeid tuleks siiski ettevaatlikult tõlgendada, kuna mitmes liikmesriigis suurendati oluliselt seiresagedust, mis võib mõjutada seirekohtade osakaalu kvaliteediklassi kohta.

Põhjavee sügavus

Sügavam põhjavesi on madalast põhjaveest vähem saastunud. Kõige rohkem selliseid seirekohti, kus nitraadisisaldus ületab 50 mg liitri kohta, on veekihis, mille sügavus on 5–15 meetrit[16].

Mage pinnavesi

Ajavahemikul 2004–2007 oli 21 %-s EL 27 riikide pinnavee seirejaamades keskmine nitraadisisaldus alla 2 mg liitri kohta ja 37 % jäid vahemikku 2–10 mg liitri kohta. Nitraadisisaldus oli keskmiselt 40–50 mg liitri kohta 3 %-s seirejaamades ja üle 50 mg liitri kohta samuti 3 %-s seirejaamades. EL 15 riikides on kõnealused näitajad järgmised: 24 % alla 2 mg liitri kohta, 30 % vahemikus 2–10 mg liitri kohta, 4 % vahemikus 40–50 mg liitri kohta ja 4 % üle 50 mg liitri kohta.

Kõige rohkem selliseid seirekohti, kus nitraadisisaldus oli alla 2 mg liitri kohta, oli Rootsis (97 %), Bulgaarias (76 %), Soomes (59 %) ja Portugalis (50 %). Kõige rohkem selliseid seirekohti, kus nitraadisisaldus ületas 50 mg liitri kohta, oli Maltal (43 %), Belgias (10 %) ja Ühendkuningriigis (7 %)[17].
Eelkõige Inglismaal, Flandrias ja Bretagne'is täheldati suuri väärtusi (üle 40 mg liitri kohta). Uutest liikmesriikidest on osades Tšehhi Vabariigi, Ungari ja Poola piirkondades täheldatud pinnavee suurt nitraadisisaldust (üle 25 mg/l)[18].

Mageda pinnavee kvaliteedi suundumused

---

13 V.a Rootsi eelnimetatud põhjustel.
14 Vt komisjoni talituste töödokumendi joonis 3.
15 Vt komisjoni talituste töödokumendi tabel 1.
16 Vt komisjoni talituste töödokumendi joonis 4.
17 Vt komisjoni talituste töödokumendi joonis 5.
18 Vt komisjoni talituste töödokumendi I peatüki kaardid 11, 12 ja 14.

Võrreldes eelmise aruandlusperioodiga on nitraadisisaldus vähenenud või püsinud samal tasemel 70 %-s EL 15 riikide seirekohtades. Prantsusmaal on kõige rohkem (18 %) seirejaamu, kus pinnavee kvaliteet on paranenud,[19] samas kui Kreekas[20] ja Luksemburgis on kõige rohkem (vastavalt 41 % ja 30 %) seirejaamu, kus pinnavee kvaliteet on halvenenud[21]. Itaalias ja Belgias on suhteliselt palju seirejaamu, kus pinnavee kvaliteet on paranenud (vastavalt 10 % ja 13 %), kuid sarnane on ka halvenenud veekvaliteediga seirejaamade osakaal. Inglismaa lääneosa, Kreeka ning Po jõe suudmeala idaosa Itaalias on piirkonnad, kus oluliselt suurenenud nitraadisisaldusega kohtade osakaal on suhteliselt suur[22]. Samas on Po jõe suudmeala idaosas ka suhteliselt palju vähenemistendentsi näitavaid seirekohti. Suundumuste kohta andmeid esitanud uutest liikmesriikidest on Küprosel kõige rohkem (26 %) paranemistendentsi näidanud seirekohti, Eestis aga kõige rohkem (10 %) halvenemistendentsi näidanud seirekohti[23]. Suundumuste analüüs vee kvaliteediklasside kaupa[24] näitab, et nende seirekohtade osakaal, kus nitraadisisaldus ületab 50 mg liitri kohta, suurenes endiselt mitmes liikmesriigis, eelkõige Belgias ja Ühendkuningriigis. Prantsusmaal ja Itaalias vähenes selliste seirekohtade osakaal, kus nitraadisisaldus ületab 50 mg liitri kohta, samas kui mitmes EL 15 riigis (Austria, Saksamaa, Kreeka, Soome, Iirimaa, Luksemburg, Portugal ja Rootsi) ei olnud kohti, kus pinnavee nitraadisisaldus ületab 50 mg liitri kohta. Andmeid tuleks siiski ettevaatlikult tõlgendada, kuna muudetud seiresagedus võib mõjutada seirekohtade osakaalu vee kvaliteediklassi kohta.

Pinnavee troofiline seisund

Mageda pinnavee troofilise seisundi hindamiseks kasutati liikmesriigiti eri kriteeriume, mistõttu on vee troofilist seisundit liikmesriikide vahel raske võrrelda. Klorofüll a ja ortofosfaadi sisaldus ning lämmastiku ja fosfori kogusisaldus on sageli kasutatud parameetrid ning 17 liikmesriigi andmed nende veekogude troofilise seisundi kohta on saadud ühte või mitut kõnealust parameetrit kasutades. Pinnavett määratleti vähetoitelise või ultraoligotroofsena 40 %-s ELi seirejaamades,[25] kus mõõdeti troofilist seisundit ja mille kohta olid esitatud andmed, samas kui 33 %-s seirejaamades määratleti pinnavett rohketoitelise või ülirohketoitelisena. Maltal ja Ungaris on kõige suurem osakaal ülirohketoitelisi ning Bulgaarias ja Lätis kõige suurem osakaal vähetoitelisi veekogusid[26].
Kõik mereakvatooriumiga liikmesriigid ei esitanud andmeid merevee seisundi kohta ning seetõttu on seda käesolevas aruandes keeruline Euroopa tasemel hinnata.

---

19 Nitraadisisaldus on vähenenud vähemalt 5 mg võrra liitri kohta.

20 Kreeka esitas ajakohastatud andmed, kuid hilise esitamise tõttu ei olnud neid võimalik arvesse võtta ja seega on esitatud esimesed saadud andmed.

21 Nitraadisisaldus on suurenenud vähemalt 5 mg võrra liitri kohta.

22 Vt komisjoni talituste töödokumendi kaart 13.

23 Vt komisjoni talituste töödokumendi joonis 6.

24 Vt komisjoni talituste töödokumendi tabel 2.

25 EL 27 riigid, v.a Küpros, Taani, Eesti, Kreeka, Itaalia, Prantsusmaa, Luksemburg, Madalmaad, Poola ja Ühendkuningriik puuduvate või puudulike andmete tõttu.

26 Vt komisjoni talituste töödokumendi joonis 7.

4. NITRAADITUNDLIKE ALADE MÄÄRAMINE

Liikmesriigid on kohustatud määrama tundlikeks aladeks kõik sellised maa-alad oma territooriumil, kust saavad oma vee reostunud või meetmete võtmata jätmise korral reostumisohus olevad veekogud. Vähemalt üks kord nelja aasta jooksul peavad liikmesriigid veeseire tulemuste põhjal vaatama läbi ja vajaduse korral muutma tundlike alade nimistut. Liikmesriigid võivad tundlike alade määramise asemel otsustada rakendada tegevusprogramme kogu riigi territooriumil. Austria, Taani, Soome, Saksamaa, Iirimaa, Leedu, Luksemburg, Malta, Madalmaad ja Sloveenia on otsustanud rakendada tegevusprogramme kogu territooriumil.

EL 27 riikide pindalast 39,6 %[27] on määratud tundlikeks aladeks, sh kogu territooriumil tegevusprogramme rakendavate liikmesriikide pindala. Eelmise aruandlusperioodiga võrreldes suurenes EL 15 riikides 1 % võrra selliste alade kogupindala, mis on määratud tundlikeks aladeks või mille puhul rakendatakse tegevusprogramme kogu territooriumil. Kõnealused alad moodustavad nüüd 44,6 % EL 15 riikide kogupindalast. Portugal, Belgia ja Itaalia suurendasid ajavahemikul 2004–2007 tundlike alade pindala. Ajavahemikul 2008–2009 suurendas tundlike alade pindala ka Hispaania.

5. TEGEVUSPROGRAMMID

Liikmesriigid on kohustatud koostama ühe või mitu tegevusprogrammi, mida nad kohaldavad määratud tundlike alade suhtes või kogu territooriumil tegevusprogrammide rakendamise korral kogu territooriumi suhtes. Kõnealused tegevusprogrammid peavad sisaldama vähemalt nitraadidirektiivi II ja III lisas osutatud meetmeid. Need meetmed on muu hulgas seotud kindlaksmääratud ajavahemikega aastas, mil väetamine on keelatud, loomasõnniku väikseima nõutud ladustamismahuga ning väetiste piiratud kasutamisega põllumajandusmaal ja veekogude lähedal või nõlvadel.

Kõik liikmesriigid on koostanud oma territooriumi jaoks ühe või mitu tegevusprogrammi ning esitanud oma aruannetes teabe seoses uute tegevusprogrammidega ja nõutud korrapärase läbivaatamise tulemusel tehtud muudatustega.

Mitu liikmesriiki (sh Prantsusmaa, Portugal, Hispaania, Ühendkuningriik, Belgia, Itaalia, Poola ja Rumeenia) on kasutanud nitraadidirektiiviga ettenähtud võimalust koostada ja rakendada tegevuskavasid üksikute nitraaditundlike alade või nende osade puhul.

Enamus tegevusprogrammidest hõlmab nõutud meetmeid, kuid mõnda programmi tuleb veel täiustada vee piisavaks kaitsmiseks lämmastikureostuse eest. Peamised puudujäägid on seotud ladustamistingimustega, tasakaalustatud väetamisega ja selliste ajavahemike kindlaksmääramisega, mil väetamine on keelatud.

Sellistel kindlaksmääratud aladel asuvatel põllumaadel, mille suhtes kohaldatakse tegevusprogramme, on nitraadidirektiivi kohaselt loomasõnnikupõhise lämmastiku

[27] 2007. aasta andmete põhjal, vt komisjoni talituste töödokumendi tabeli 4 joonis 8 ja kaart 16.

kasutuspiirang 170 kg hektari kohta. See kasutamisnorm on ette nähtud peaaegu kõigis tegevusprogrammides.

Viimasel aruandlusperioodil on sõnniku ladustamismaht veelgi suurenenud. Sellegipoolest on liikmesriigid kõige sagedamini märkinud, et sõnniku ebapiisav ladustamismaht valmistab probleeme tegevusprogrammide rakendamisel. Ladustamismaht peaks olema piisavalt suur, et sellest jätkuks ajavahemikeks, mil sõnniku laotamine on keelatud või ilmastikutingimuste tõttu võimatu. Uute hoidlate esitamist takistava tegurina on märgitud põllumajandustootjate rahaliste vahendite nappust.

Enamik kontrollitud põllumajandustootjaid olid väga suurel määral järginud tegevusprogrammide meetmeid. Siiski teatati järgmistest probleemidest tegevusprogrammide rakendamisel:

- sõnniku ja väetiste kasutamise täpne dokumenteerimine põllumajandustootjate poolt;

- põllumajandustootjate vähene teadlikkus, eriti väikestes põllumajandusettevõtetes; paljud sellised põllumajandustootjad ei saa teadmiste puudumise tõttu tegevusprogrammide meetmetest aru.

Mitu liikmesriiki (nt Austria ja Madalmaad) märkisid, et põllumajandustootjate üldine teadlikkus looduskeskkonna küsimustest on suurenenud, tänu millele on näiteks paranenud sõnniku ja väetiste käitlemine.

Komisjoni talituste töödokumendi III peatükis on toodud mõni näide mitme liikmesriigi tegevusprogrammide puhul tehtud edusammudest.

Komisjon on teadlik ka suurenenud huvist sõnniku töötlemise algatuste vastu. Mitmes liikmesriigis, eelkõige intensiivse loomakasvatuse ja toitainete üleküllusega piirkondades, töödeldakse loomasõnnikut, et saada ekspordiks hõlpsalt transporditavaid lõpptooteid või toitainete muudetud suhtega tooteid, mis võimaldab toitaineid tõhusamalt kasutada ja tekitab seega nende väiksemaid ülejääke. Töötlemismeetodid ulatuvad lihtsast vedalaks ja tahkeks osaks jaotamisest kuni kõrgetasemelisemate tehnoloogialahendusteni, nagu tahke osa kuivatamine, komposteerimine või põletamine ning bioloogiline töötlemine, membraanfiltreerimine ja vedela osa füüsikalis-keemilised töötlemismeetodid. Kõnealuseid meetodeid kombineeritakse sageli lagundamisega biogaasitehastes energiatootmise eesmärgil. Huvi pakuvad ka mitu suurt koostööalgatust, mille raames investeerib rühm põllumajandustootjaid ühiselt sõnniku töötlemise käitistesse. Sellised algatused on nüüdseks käivitatud näiteks Hispaanias, Madalmaades ja Belgias.

Märkida tuleks ka seda, et suurenenud on loomakasvatusega tegelevate põllumajandustootjate huvi kohandatud söötmisviiside vastu, nagu lämmastikuvaeste söödamaterjalide kasutus, mitmefaasiline söötmine kasvuetapile vastava söödaga ning tipptasemel söötmiskorraldus, mis tõhustab loomasööda kasutust. Sööda töötlemise uusimad meetodid aitavad tõhustada söödaväärindust ja vähendada toitainete eritumist.

6. ERANDID

Nitraadidirektiiv võimaldab teha erandi seoses loomasõnnikupõhise lämmastiku maksimumkogusega (170 kg lämmastikku hektari kohta aastas), kui tõendatakse, et saavutatakse direktiivi eesmärgid ning erandi tegemiseks on kasutatud objektiivseid kriteeriume, nagu pikad kasvuperioodid, suure lämmastikuvajadusega põllukultuurid, sademete suur netohulk või tugeva denitrifikatsiooniga mullad. Erandite jaoks on vaja komisjoni otsust, mis järgneb nitraatide regulatiivkomitee arvamusele. Kõnealune komitee aitab komisjoni direktiivi rakendamisel. Kõigi erandite eelduseks on nitraaditundlike alade asjakohane määramine ja direktiivi nõuetele täielikult vastavad tegevuskavad ning erandeid kohaldatakse üksnes tegevuskava kestuse ajal. Loetelu kuni 2009. aasta detsembrini väljaantud eranditest on esitatud komisjoni talituste töödokumendi II peatükis.

7. VEE KVALITEEDI PROGNOOS

Paljud liikmesriigid esitasid andmed hindamismeetodite (suundumuste analüüs ja matkemudelid) kohta, mida kasutati põllumajandusest lähtuva koormuse ja/või vee kvaliteedi arengu suundumuste hindamiseks. Andmeid ei esitanud Küpros, Prantsusmaa, Kreeka, Läti, Malta, Portugal, Rumeenia ja Sloveenia. Iirimaa ei esitanud andmeid matkemudelite kohta, kuid viitas meetmetele ja arengusuundadele, mis avaldavad tulevikus tõenäoliselt head mõju vee kvaliteedile.

Nagu eelmiselgi aruandlusperioodil, esitas vaid mõni liikmesriik kvantitatiivse teabe ajavahemiku kohta, mille jooksul tuleks prognooside kohaselt saavutada reostustaseme stabiliseerumine või vee kvaliteedi taastumine. Paljud liikmesriigid märkisid, et sellise prognoosi tegemine on keeruline, viidates ebakindlusele seoses ilmastikuga ja pinnases toimuva liikumisega ning asjaolule, et vee kvaliteedi parandamiseks on võetud lisaks põllumajandusmeetmetele ka muid meetmeid.

Vaatamata vee kvaliteedi parandamisel tehtud edusammudele läheb üldiselt siiski mitu aastat või aastakümmet enne vee kvaliteedi täielikku taastamist tegevusprogrammide rakendamise ja põllumajandustavade muutmise tulemusel. Neil vähestel juhtudel, kus esitati vee kvaliteedi olulise taastamise ajavahemik, ulatub see 4–8 aastast (Saksamaa ja Ungari) rohkem kui mitme aastakümneni sügavama põhjavee puhul (Madalmaad).

8. RIKKUMISMENETLUSED

Nitraadidirektiivi ei ole endiselt täielikult rakendatud ning selle peapõhjus on nitraaditundlike alade ebapiisav määramine ja tegevuskavade mittevastavus nõuetele. Komisjon peab kõigi liikmesriikidega pidevaid arutelusid nõuetekohase rakendamise saavutamiseks ning on praeguseks algatanud kolm rikkumismenetlust. Hispaania suhtes toimuv menetlus on seotud tundlike alade määramisega ja tegevusprogrammide sisuga ning Prantsusmaa ja Luksemburgi suhtes toimuvad menetlused on seotud tegevusprogrammidega.

9. SEOS EUROOPA LIIDU MUUDE POLIITIKAMEETMETEGA

Nitraadidirektiiv on tihedalt seotud ELi muude poliitikameetmetega vee ja õhuga seotud küsimuste, kliimamuutuste ja põllumajanduse vallas. Rakendamisel saadud kogemused ning parem teaduslik arusaam nitraate käsitlevates tegevusprogrammides sisalduvate meetmete koosmõjust annavad tunnistust sellest, kui oluline on poliitikameetmeid täielikult rakendada. Hiljutine uuring,[28] milles käsitleti kooskõlastatud põllumajandusmeetmeid ammoniaagiheite vähendamiseks, näitas nitraadidirektiivi rakendamise olulist kasu õhu kvaliteedile ja kasvuhoonegaaside heite vähendamisele. Komisjoni talituste töödokumendi 4. peatükis on lisateave poliitikameetmete seoste kohta.

10. JÄRELDUSED

Käesolevasse aruandesse on esimest korda kaasatud kõigi 27 liikmesriigi andmed. Kõigis uutes liikmesriikides on loodud seirevõrgud, määratud tundlikud alad ja koostatud tegevusprogrammid.

Vee kvaliteeti käsitlevate andmete kohaselt püsis põhjavee nitraadisisaldus 66 %-s seirejaamades samal tasemel või vähenes. Siiski täheldati 34 %-s seirejaamades nitraadireostuse suurenemist ja 15 %-s seirejaamades ületas nitraadisisaldus kvaliteedi künnisväärtust (50 mg liitri kohta). Põhjaveekogudes oli madalate veekihtide nitraadisisaldus suurem sügavamate veekihtide omast. Saastunud vee osakaal on kõige suurem 5–15 meetri sügavusel veepinna all.

Mageda pinnavee nitraadisisaldus püsis 70 %-l seirejaamades samal tasemel või vähenes. Nitraadisisaldus ületas 3 %-s jaamades 50 mg liitri kohta ja 21 %-s jaamades oli see alla 2 mg liitri kohta. Vett määratleti rohke- või ülirohketoitelisena 33 %-s jaamades, kus hinnati troofilist seisundit. Paljudes liikmesriikides on vähenenud põllumajanduse mõju pinnavee nitraadireostuse tekkele, kuigi põllumajandus aitab pinnavee lämmastikukoormuse tekkele endiselt oluliselt kaasa.

EL 15 riikides on eelmise aruandlusperioodiga võrreldes veelgi suurenenud tundlike alade pindala. Kindlaksmääratud alad moodustasid varasema 43,7 %-ga võrreldes nüüd 44,6 % EL 15 riikide territooriumist ning 39,6 % EL 27 riikide territooriumist, sh kogu territooriumil tegevusprogramme rakendavate liikmesriikide pindala. Vee kvaliteedinäitajatest lähtuvalt on aga nii EL 15 kui ka EL 12 riikide mitmes piirkonnas vaja määrata veelgi rohkem tundlikke alasid vastavalt nitraadidirektiivis sätestatud kriteeriumidele.

EL 15 riikides paranes eelmise aruandlusperioodiga võrreldes veelgi tegevusprogrammide kvaliteet, kuigi seda ajendavad endiselt sageli rikkumismenetlused. Kõikides uutes liikmesriikides koostati tegevusprogrammid, kuid mitut programmi on vaja veel täiustada, et viia need täielikult vastavusse nitraadidirektiivi nõuetega, eelkõige sätetega, milles käsitletakse ladude ehitamist, tasakaalustatud väetamist ja selliste ajavahemike kindlaksmääramist, mil on keelatud väetiste kasutamine põllumajandusmaal. Tegevusprogrammide tõhusa rakendamise

[28] Komisjoni aruanne „Kooskõlastatud põllumajandusmeetmed ammoniaagiheite vähendamiseks”, Alterra, 2007.

kindlustamiseks on esmatähtis, et põllumajandustootjatele pakutaks teabe- ja koolitusteenuseid ning et tagatud oleks tõhusad kontrolliprogrammid.

Piirkondades, kus tegeletakse intensiivse loomakasvatusega, on hakatud rohkem huvituma sõnniku töötlemise meetoditest, mis võimaldavad tõhusamat toitainete kasutamist ja mida sageli kombineeritakse biogaasi tootmisega energia tootmiseks. Toitainete tõhusam kasutamine on aidanud vähendada põllumajandusettevõtete kulusid.

Rakendamisel saadud kogemused ning hea teaduslik arusaam nitraate käsitlevates tegevusprogrammides sisalduvate meetmete koosmõjust viivad järelduseni, et lämmastikku käsitlevad poliitikameetmed nõuavad kogu lämmastikuringet arvesse võtvat terviklikku lähenemisviisi ning et nitraadidirektiivi rakendamine toob olulist kasu eelkõige ammoniaagiheite ja kasvuhoonegaaside heite vähendamisel ja vee üldisemal kaitsmisel vee raamdirektiivi raames. Lämmastikuheite haldamise sellele tahule on vaja tulevikus rohkem tähelepanu pöörata ning vajalik on ka teadusringkondade piisav ja pidev toetus nii liikmesriikide kui ka Euroopa tasandil.

Komisjon jätkab liikmesriikidega koostööd direktiivi paremaks rakendamiseks, et saavutada ühine eesmärk kaitsta veekogusid. Vajaduse korral võtab ta ka edaspidi õiguslikke meetmeid.